

**L'ECOLOGISME SERÀ UN PROJECTE D'EMANCIPACIÓ
SOCIAL, O NO SERÀ.**

* FRIÈDER OTTO WOLF

La crisi ecològica del planeta i les seues manifestacions locals (continents, estatals, zonals) han impactat fortament l'activitat i el pensament científic i també la teoria i la pràctica (aquesta en menor mesura) de moltes institucions governamentals i no governamentals. A més a més ha deixat senyal, i està modificant lentament els comportaments i les consciències d'amples sectors de la població mundial, tot generant moviments socials i corrents ideològiques de signe ecològic. Per últim sembla que comença a reflectir-se en el pensament filosòfic i en els partits polítics. L'article reflexiona, fonamentalment, sobre les repercussions de la crisi ecològica en el moviment i el pensament socialistes, i proposa línies d'articulació i/o interacció amb altres moviments socials alliberadors derivats de la crisi del sistema capitaliste vigent.

A les primeries del debat sobre la present crisi ecològica global, molta gent deia que l'ecologisme era una cosa completament nova, un projecte que no estava «ni a la dreta ni a l'esquerra, sinó endavant». Avui, alguns dels defensors d'aquella tesi sens dubte la matitzarien més: «en qualsevol cas no està a la dreta», reflectint el fet palmari de què ni l'ecoautoritarisme, ni l'eco-feixisme, ni la tecnocràcia disfressada d'ecologia exerceixen cap atracció sobre les persones de sensibilitat ecologista, ben al contrari.

Basant-me en l'experiència que donen alguns anys d'intentar construir un projecte polític i de societat que faça justícia a la primacia de les constriccions ecològiques, crec comprendre tant aquelles il·lusions respecte als principis polítics com el rebuig espontani de les solucions autoritàries per a la crisi ecològica global que estan vivint les nostres societats. I pense que és possible mostrar les raons profundes per les quals *l'ecologisme, com a projecte polític, serà un projecte d'emancipació social, o no serà.*

L'IMPACTE DE L'ECOLOGIA EN ELS PARTITS TRADICIONALS.

En primer lloc, amb la perspectiva retrospectiva, que ara és possible, es veu que era correcte el reflex instintiu de molta gent que, després de comprendre «l'impacte» que implicava el descobriment de l'ecologia per a la redefinició de conceptes socials elementals -com els de riquesa, desenvolupament o benestar- no trobava les respostes corresponents en el sistema de partits establerts. De fet, dintre del model capitalista vigent a escala mundial, ni la «familiar ideologia» de la dreta «conservadora» (en la tradició del Partit Republicà dels EEUU, per exemple) ni la de l'esquerra «socialdemòcrata» (en la tradició del New Deal americà, o dels partits socialdemòcrates europeus), ni tampoc la del centre «social-liberal» (a la manera de la *Great Society* de Johnson als EEUU) estan preparats per a respondre a les noves exigències de l'ecologia.

I això és així en virtut de la seva dependència profunda d'un projecte eco-

nòmic i social de creixement global accelerat; més concretament, això es deu al seu estret vincle amb un model de creixement exponencial del consum d'energia, associat a una carrera d'armaments que ha estat a la base de l'encant suscitat per l'opció nuclear -tant «civil» com militar- entre els representants d'aquest model històric: «keynessians» o «neo-liberals», açò s'ha fet sense pensar les conseqüències a llarg termini «in the long run, we are all dead».

Però si el model capitalista vigent no va poder respondre a «l'impacte» social de l'ecologia, tampoc fou possible trobar respostes satisfactòries en les opcions polítiques que històricament es col·locaren fora d'aquest model, a saber:

— en el projecte reformista radical de la socialdemocràcia històrica, determinat per la creença en una transició gradual i automàtica cap al socialisme produïda pel sector públic de l'economia;

— en el projecte declarat anticapitalista del moviment obrer revolucionari en la forma concreta caracteritzada per la seva deformació estalinista, a causa tant del seu productivisme i economicisme com de la seva impregnació per la ideologia de l'Estat autoritari;

— ni tampoc en el projecte contrarevolucionari dels règims feixistes o feixititzants, a causa tant del seu bel·licisme militarista com del seu íntim lligam amb tota classe de pràctiques d'opressió i explotació.

Aquestes alternatives, històricament desplaçades en el procés de l'establiment de l'hegemonia mundial nord-americana en la postguerra de la segona guerra mundial i en la «guerra freda», no les considere de cap manera en el mateix pla: una d'elles, la via feixista per a garantir l'explotació capitalista i imperialista, està -esperem- definitivament superada com a sortida històrica d'una crisi capitalista. Mentre que el contingut bàsic comú de la resta, l'emancipació social de totes les forces i classes oprimides i explotades, té que ser alliberat del pes mort tant de les «facilitats» reformistes com de les desfiguracions estalinistes, per a tornar a ser de nou un projecte històric capaç d'aglutinar i dinamitzar les esperances dels pobles en lluita pel seu alliberament i de les forces socials emancipadores en l'actual sistema mundial. Açò és poc probable que es produeixi sense un procés de renovació profunda i de ruptura amb els vells esquemes de pensament i d'actuació, en el qual les forces i persones oriündes d'aquesta vella tradició d'emancipació social han de començar a encarar les noves exigències emancipadores i, de manera nova, les velles necessitats d'emancipació social.

L'ECOLOGISME REQUEREIX, COM A RESPOSTA ADEQUADA, UN PROJECTE D'EMANCIPACIÓ SOCIAL.

En segon lloc, l'ecologia no pot ser desvinculada del projecte d'emancipació social concreta que acaba amb l'explotació i la dominació de l'ésser humà. Una pràctica ecològica conscient no pot ser imposada des de l'exterior, per un poder d'Estat alié als propis individus, ni tampoc pel despotisme dintre de la

fàbrica o pels imperatius cecs del mercat del capital. Conforme aquest projecte anirà entrant en la consciència i cultura dels individus socials, l'ecologia pot arribar a convertir-se realment en la norma integrant de tots els comportaments de les persones, tant en el nivell de la producció com en el del consum, determinats lliurement i conscient, i no com a resultat de sancions imposades pel poder polític o d'estratègies de «marketing», sinó a causa d'una convicció profunda, d'una comprensió radical de què resulten imperativament necessaris una producció i un consum social ecològicament adequats i adaptats.

En aquest sentit més profund, que reprén les promeses històriques encara no complides tant de la Revolució Francesa de 1789, com de la Revolució d'Octubre de 1917, inclús després dels seus fracassos històrics relatius, l'ecologisme s'ha de convertir per a la nostra generació en un projecte polític que assumeixca l'herència de les lluites seculars per l'emancipació social: és a dir, ha de ser «d'esquerra» en sentit profund, sense que això signifiqui que tinga que arrenjerar-se amb cap partit existent dintre del sistema de partits establert.

Una nova pràctica de producció i de consum social no pot ser inventada ni desenvolupada en vies eficients -i això vol dir democràtiques- sense els esforços i l'activitat lliure i conscientment determinada dels propis productors immediats, dels assalariats del capital, dels camperols i les mestresses de casa.

La transformació ecològica de les nostres formes de producció i consum presuposa, a més a més, una solució real del problema de l'explotació neocolonial dels països del Tercer Món, una superació de totes les discriminacions sexistes i racistes i *-last but not least-* un viratge històric cap a un sistema mundial de pau, lluny del vigent sistema internacional militarista i bel·licista. I contra la tentativa actual de reestabilitzar aquest sistema en base a una estratègia agressiva del «Nord» contra el «Sud», després d'haver perdut la seva base en l'oposició de «l'Oest» contra «l'Est», amb el fi de la guerra freda.

ECOLOGIA I RENOVACIÓ POLÍTICA D'UNA NOVA ESQUERRA AUTÒNOMA.

Així, *en tercer lloc*, quant a problemàtica nova de la *sobreexplotació dels ecosistemes naturals*, també i de manera més ineluctable a costa dels partits i els grups socials desfavorits, ofereix una oportunitat històrica que no han de desapropiar totes les forces que lluiten pel projecte polític d'una esquerra emancipadora renovellada i autònoma, alliberada tant de les il·lusions de la tecnocràcia socialdemòcrata com de les ambigüitats de l'estalinisme: una oportunitat de renovellar-se a partir d'una profunda autocrítica, d'un tall autèntic amb les facilitats i lleugereses d'una política «revolucionària» autolegitimada, emprenent la tasca difícil, però imprescindible, de convèncer i guanyar els cors i els caps de les pròpies persones, i practicant l'esforç crític necessari per tal de distingir el que és bo del que és dolent en les noves possibilitats tècniques, en lloc

d'abandonar-se a una creença en l'automatisme del «progrés», o al mite del retorn a un passat idíl·lic de realitat mítica.

Per resumir la meva tesi cal que l'ecologia es torne un projecte polític en el sentit profund d'una autotransformació de la societat orientada a l'emancipació social, com a condició bàsica d'un nou mode de producció i consum regulat per l'autodisciplina lliurement atorgada dels principis productors i els propis consumidors actius, actuant no sols com a individus atomitzats, com en l'actual sistema polític «americà», sinó també sobre noves formes comunitàries i col·lectives de «reapropiar-se» la política des de l'àmbit més privat fins el cim dels Estats. I, d'aquesta manera, ofereix una ocasió històrica per a una autotransformació profunda de la pròpia esquerra que trenque per fi amb els models perillosos de començaments de segle.

LA CRISI ECOLÒGICA I EL PENSAMENT SOCIALISTA.

0.— La crisi ecològica imposa tres problemàtiques noves a tot pensament polític que pretenga de veritat ser contemporani.

— la del *respecte als límits* materials, que s'imposen al procés de reproducció històrica de la humanitat, d'una banda pels imperatius de reproducció dels ecosistemes necessaris per a la vida humana, i per l'altra pel postulat genèric de mantenir una configuració d'ecosistemes independents amb capacitat d'evolució autònoma;

— la de l'*adaptació* del procés de vida de l'espècie humana, en les seues estructures materials, temporals i espacials, als ecosistemes amb els quals manté un intercanvi material;

— la de la *reversibilitat*, en principi, de totes les transformacions introduïdes per la intervenció humana en els processos de vida dels ecosistemes extra-humans.

Tenir en compte aquestes problemàtiques reclama una transformació profunda del pensament socialista, perquè obliga a un repensar radicalment crític de les nocions del *progrés tecnològic i econòmic*, del *domini humà sobre «la naturalesa»* i, del *caràcter lineal* dels processos històrics.

En conseqüència, el pensament socialista està obligat, per la crisi ecològica, a un *procés de re-examinació fonamental*.

En aquest procés de re-examinació el pensament socialista, en tant que és un pensament que treballa per a aclarir les condicions materials d'una igualtat social significativa (no exclouent, sinó afavorint les diferències i les particularitats individuals o col·lectives compatibles), ha de donar, per la seua banda, una contribució específica i decisiva:

Primer, fa descobrir al pensament ecològic que la crisi ecològica està profundament lligada a la crisi de l'ordenament patriarcal de les relacions socials entre els sexes (expressada, entre unes altres, en la *explosió demogràfica*), a la crisi de l'*ordre neocolonial* de l'economia mundial (expressada, sobretot, en una

desigualtat insostenible entre els països del nord i del sud del nostre planeta), i a la crisi de la *seguretat militar* (expressada després del fi de la «guerra freda», en una nova ronda de confrontacions militars «impossibles» com per exemple al Golf).

Segon, aporta a les problemàtiques pròpies de totes aqueixes preguntes de supervivència global de la humanitat, les noves dimensions de pensament del mode de producció que està en la seua base, en última instància, i de «inventar», dins de propis procés de les lluites històriques, una configuració portadora d'un desenvolupament alternatiu, d'una transformació capaç de superar aquest mode de producció dominant. Aporta també una manera de pensar, sobre formes materialment concretitzades, processos polítics i culturals, dins i fora de les institucions i ideologies vigents, amb capacitat d'auto-mobilització i d'auto-articulació dels propis moviments socials en els diversos plànols, més interdependent de les pràctiques partidàries, sindicals, d'organització d'interessos, o de creació cultural.

1.— El pensament socialista renovellat a través d'un repensament a la llum de la crisi ecològica arriba necessàriament a un cert nombre de resultats:

Tractarà de redefinir-se a si mateix com un pensament específic, *limitat*, «perspectivat» i sense ambició totalitzadora.

Tractarà d'acceptar, dins de la seua pròpia problemàtica, els resultats específics del pensament crític, ecològic, feminista, tercermundista i anti-autoritari, per a poder pensar una *adaptació* continuada al procés de vida de l'espècie humana en els ecosistemes.

Tractarà de potenciar de manera rigurosa un estil d'abordar experimentalment tots els problemes per a garantir de manera òptima, la *reversibilitat màxima* de totes les institucions humanes.

Així, la noció del progrés tecnològic i econòmic tractarà de ser substituïda per la dels *enriquiments del procés de reproducció humà* en la seua interacció amb la reproducció de la resta dels ecosistemes; la noció del domini humà sobre la «naturalesa» per la d'una *inserció i intervenció adaptada de la reproducció humana* a la dels altres ecosistemes, i la del caràcter linial dels processos històrics pels de *caràcter experimental i reversible de les pràctiques humanes*.

2.— Mitjançant una trobada profunda entre els contribuïts específics del pensament socialista i la resta de pensaments imbricats en els grans desafiaments, els quals posen presentment en causa la supervivència de la humanitat, s'arriba a un nombre de propostes més concretes en el camí de trobar solucions sostenibles a la crisi ecològica en totes les seues dimensions.

— Superar tant els esquemes patriarcals de la distribució primària dels treballs socialment necessaris, pagats o no pagats, com les formes de control social patriarcal de la sexualitat humana i de la fertilitat femenina a través d'una *política radical i global d'alliberament femení*.

— Superar tant els vells esquemes de dependència neocolonials (divisió in-

ternacional del treball, dependència militar) com les seves formes transformades més recents (deute extern, atur forçós) a través d'una política d'una *nova solidaritat entre els ciutadans, moviments i pobles* que es base en la *coparticipació igual en l'herència humana* i en un *diàleg de totes les cultures en peu d'igualtat*;

— Superar tant les estructures «extremistes» resultants (i sobrevivents) de la «guera freda» com les confrontacions militars sense solució militar possible en les relacions Nord/Sud, mitjançant:

- una desmilitarització conseqüent de les relacions internacionals.
- la introducció de formes institucionalitzades de cooperació econòmica i ideològica (mundials i continentals).
- l'afavoriment de la descentralització i l'auto-centrament dels processos de producció i consum.
- la introducció de formes pacífiques i obligatòries de superació dels conflictes internacionals i intercomunitaris.

3.— Al remat, en aquest encontre amb altres corrents d'un pensament emancipador, el pensament socialista muda les seues pròpies estructures:

— per compte de continuar definint el nou mode de producció necessari per a una solució històrica sostenible de la present crisi, defineix aquest mode de producció amb categories positives, el punt d'arribada, per exemple, de la societat sense classes es transforma en una societat d'iguals individualitzats;

— per compte de continuar fent malbé els processos autònoms de reproducció dels ecosistemes i de la reproducció sexual dels humans, considerar el mode de producció com un moment d'una configuració més extensa en la qual es decideixen les proporcionalitats i les desproporcionalitats del procés global de reproducció dels humans juntament amb la resta d'espècies;

— per compte de continuar pensant, de manera uni-dimensional i tecnocràtica, que la igualtat social fa innecessària la política, entesa com decisió col·lectiva sobre les maneres de treballar i de viure, com s'expressava en el pensament tradicional del «*desapareixement de l'Estat*», *comença, per fi, a contribuir a la gran obra d'aquest mil·lenni: la construcció democràtica de, si més no, nous tipus de comunitats polítiques més menudes i més grans que l'Estat Nacional del segle XIX, i per últim,*

— *per compte de seguir acceptant la violència organitzada com un instrument escaient per a la resolució dels conflictes socials, polítics, culturals o intercomunitaris, descobreix, per fi, la necessitat i les virtuts de la no violència.*

* Text de la conferència pronunciada pel Professor Frieder Otto Wolf el mes de novembre de 1990 al Col·legi Universitari de Castelló. El text ha estat adaptat per a la seua publicació en aquesta revista pel Professor Artur Aparici Castillo de la Universitat Jaume I de Castelló.